

Λονδίνο 6/4/98
(τοπική ώρα 16.00)

Το Μέλλον της Ευρωπαϊκής Αριστεράς

Ο Πρωθυπουργός και Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Κώστας Σημίτης μιλώντας στη συνάντηση των Πρωθυπουργών των Σοσιαλιστικών Κομμάτων - που πραγματοποιείται αύριο με πρωτοβουλία του Βρετανού Πρωθυπουργού Τόνι Μπлайρ- για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Αριστεράς αναμένεται μεταξύ άλλων να πει τα εξής:

Ζούμε σε μια δύσκολη, αλλά ακόμη δημιουργική εποχή, στην εποχή που ο Γιόζεφ Σουμπέτερ χαρακτήρισε σαν την περίοδο της "δημιουργικής καταστροφής". Εγώ ωστόσο θ' αναφερθώ σ' αυτό που θα ονόμαζα πυρήνα της σύγχρονης Ευρωπαϊκής Αριστεράς και για τα Ευρωπαϊκά Σοσιαλιστικά Κόμματα, τη μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζουμε. Την πρόκληση για την προσαρμογή μας στη Διεθνή και Ευρωπαϊκή σκηνή, που αλλάζει συνεχώς σε οικονομικό κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Κι αυτό γιατί την περασμένη δεκαετία γίναμε μάρτυρες των πιο σημαντικών αλλαγών στη μεταπολεμική Ευρώπη και σ' όλο τον κόσμο. Οι αλλαγές αυτές είναι περισσότερο σύνθετες απ' όσο μπορούν να εκφράσουν τα απλά συνθήματα όπως "το τέλος της ιστορίας" ή "ο ερχομός μιας νέας παγκόσμιας τάξης".

Η πρόκληση

Το τέλος του ψυχρού πολέμου και η κατάρρευση των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη κλόνισαν σταθερές αξίες τις οποίες, μέρος τουλάχιστον της αριστεράς, είχε υιοθετήσει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Για τη δημοκρατική αριστερά ωστόσο ότι συνέβη δεν απετέλεσε τη μεγάλη έκπληξη. Εμείς πάντα πιστεύαμε ότι ο σοσιαλισμός θα μπορούσε να ανθήσει μόνον σαν ένα βαθιά δημοκρατικό κίνημα που θ' αγκάλιαζε όλες τις αρχές και τα οράματα της μακράς δημοκρατικής παράδοσης και της κοινωνικά ευαίσθητης φιλελεύθερης σκέψης.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε σήμερα είναι καταρχήν απόρροια πολλών παραγόντων που έχουν τις ρίζες τους στην παγκοσμιοποίηση των οικονομικών σχέσεων, στη θεαματική τεχνολογική εξέλιξη και την κατάρρευση των κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων. Έχουν γραφεί και ειπωθεί πολλά για την οικονομική παγκοσμιοποίηση. Εγώ όμως δεν πρόκειται να σταθώ περισσότερο σ' αυτό το σημείο. Θα

ήθελα μόνο να υπογραμμίσω ότι οι σαρωτικές αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία τα τελευταία δέκα χρόνια ήταν το ίδιο δημιουργικές όσο και καταστροφικές.

Από τη μία πλευρά οι αλλαγές αυτές φαίνεται ότι δικαίωσαν τους Μάρξ και Ενγκελς , οι οποίοι ακριβώς 150 χρόνια πριν είχαν προβλέψει στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο -η επέτειός του γιορτάζεται φέτος- “την επερχόμενη παγκόσμια ανεξαρτησία των εθνών”.

Από την άλλη πλευρά αυτές οι ίδιες αλλαγές προκάλεσαν επιχειρηματικούς άθλους και μέσα από ένα κύμα ανανέωσης οδήγησαν στην αξιοσημείωτη αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτές οι ίδιες όμως αλλαγές απελευθέρωσαν ισχυρές καταστρεπτικές δυνάμεις.

Ο “καπιταλισμός-καζίνο” ο οποίος πάσχισε ν’αντικαταστήσει και σε μερικές περιπτώσεις πραγματικά το πέτυχε, τη μικτή οικονομία της αγοράς, οδήγησε ήδη στην κοινωνική αποσύνθεση, την κοινωνική στέρηση, την περιθωριοποίηση και τη συντριβή. Ο αχαλίνωτος καπιταλισμός της αγοράς αποδεικνύεται οικονομικά πολυδάπανος και κοινωνικά καταστροφικός. Διαβρώνει την αμοιβαία πίστη και εμπιστοσύνη, την αλληλεγγύη και τους κοινωνικούς δεσμούς, στους οποίους στηρίχτηκαν οι ελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες και από τους οποίους εξαρτάται η επιβίωσή τους. Υπονομεύει τις βάσεις της κοινωνικής συνοχής και τις πηγές της κοινωνικής αλληλεγγύης. Συνδεδεμένος με τις χωρίς προηγούμενο τεχνολογικές καινοτομίες και ειδικότερα με την παγκοσμιοποίηση της τεχνολογίας της κοινωνίας των πληροφοριών δημιουργεί νέα πολιτιστικά σχήματα τα οποία απειλούν την ύπαρξη της παραδοσιακής πολιτιστικής ταυτότητας και την έννοια της ιθαγένειας που συνδέεται άμεσα μαζί τους.

Ο Ρόλος του Κράτους

Το πιο σημαντικό ίσως απ’ όλα είναι οι σαρωτικές τεχνολογικές αλλαγές, η παγκοσμιοποίηση, η ομογενοποίηση που συνέτειναν στο να αποδίδεται όλο και πιο παρωχημένος ρόλος στο έθνος-κράτος. Κι αυτό ακόμη περισσότερο σε σχέση με τη διαχείριση της οικονομίας και τη δημιουργία αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής. Η αποτελεσματικότητα του σύγχρονου έθνους-κράτους, ιδιαίτερα στα οικονομικά ζητήματα, εξέλιπε ολοκληρωτικά μετά την κατάργηση των συνόρων που ακολούθησε την παγκοσμιοποίηση.

Εμείς όλοι πρόσφατα ανακαλύψαμε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την αδυναμία των μέσων της οικονομικής μας πολιτικής ν’ αντιμετωπίσουν τις διεθνείς πιέσεις και κρίσεις. Το έθνος-κράτος μπορεί να μην είναι νεκρό, αλλά δεν είναι, τουλάχιστον οικονομικά, τόσο αποτελεσματικό και αυτόνομο όπως ήταν στο παρελθόν.

Αυτή η πραγματικότητα δεν πρέπει να μας διαφεύγει και το τονίζω αυτό επειδή εμείς στην Αριστερά λειτουργούμε μερικές φορές σαν να είμαστε ικανοί να λύσουμε όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε μέσα στα σύνορά μας και αυτό δεν είναι αλήθεια.

Προς μία νέα συστράτευση της Κεντροαριστεράς

Ποια μπορεί να είναι η απάντηση της σύγχρονης ευρωπαϊκής αριστεράς σ' αυτές τις προκλήσεις;

Ποια είναι η εναλλακτική λύση για τις κοινωνίες μας;

Απαντώντας σ' αυτή την ερώτηση εγώ θα συμφωνούσα απόλυτα με τη σκέψη του Πρωθυπουργού Τόνι Μπлайρ, ότι πρέπει δηλαδή να χαράξουμε ένα "τρίτο δρόμο" ανάμεσα στον παλαιού τύπου σοσιαλισμό, που δεν απευθύνεται σε κανένα και ακόμη λιγότερο στις νέες γενιές και στον άγριο καπιταλισμό που υπόσχεται αναρχία, ανομία και διάλυση για το μέλλον. Κάνοντας αυτό, πρέπει να επινοήσουμε ξανά, να επαναδιατυπώσουμε το λεξιλόγιο της Αριστεράς μ' ένα τρόπο που θα μπορεί εύκολα και πειστικά να παρουσιάσει τόσο τις σύγχρονες προκλήσεις όσο και την ελπίδα για το μέλλον.

Ξεκινώντας αυτή την προσπάθεια πρέπει να βεβαιωθούμε ότι θα διατηρήσουμε όλα τα καλά στοιχεία που πλούτισαν το ιδεολογικό μας οπλοστάσιο και μας επέτρεψαν να χτίσουμε αυτό που έγινε ευρύτερα γνωστό σαν το "Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο". Δεν υπάρχει όμως περίπτωση αναβίωσης ή επιστροφής στις παλιές αλήθειες.

Ιστορικά εμείς στη δημοκρατική αριστερά μπορούμε νόμιμα να διεκδικήσουμε την κληρονομιά όλων των παραδοσιακών δημοκρατικών κινημάτων, των ιδανικών της φιλελεύθερης δημοκρατίας, των αρχών του διαφωτισμού και των σοσιαλδημοκρατικών θεωριών. Ως Δημοκρατική Αριστερά μπορούμε να διεκδικήσουμε το δικαίωμα της έκφρασης των ιδανικών της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της αλληλεγγύης και της προόδου. Εμείς συνεπώς μπορούμε να διαδηλώσουμε ότι διευρύναμε το ιδεολογικό και πολιτικό πιστεύω μας, πέρα από τα παραδοσιακά κοινωνικά όρια. Κι αυτός ο μετασχηματισμός θα έπρεπε να εκφραστεί στην πολιτική μας οργάνωση, τις δομές και τη δυναμική μας.

Κατά την άποψή μου η επαναδιατύπωση των πολιτικών μας θα μπορούσε να πάρει τη μορφή μιας ευρείας κεντροαριστεράς συμμαχίας στην Ευρώπη και μιας ευρύτερης Διεθνούς Οργάνωσης, που θα φέρει κοντά όλα τα πολιτικά κόμματα που μοιράζονται τα ίδια ιδανικά.

Για πρώτη φορά στη μεταπολεμική Ευρωπαϊκή ιστορία, αυτή η συστράτευση πολιτικών δυνάμεων είναι όχι μόνο επιθυμητή, αλλά και εφικτή, αν μπορέσουμε να υπερασπιστούμε με επιτυχία τις βασικές ανθρώπινες αξίες.

Αν καταφέρουμε να προσαρμόσουμε τις κοινωνίες μας στις “νέες απαιτήσεις” όπως αυτές διαμορφώθηκαν από τις σαρωτικές παγκόσμιες αλλαγές. Κι όλα αυτά με τη σκέψη πάντοτε στον 21^ο αιώνα που έρχεται.

Ο Ρόλος της Ευρώπης και της Αριστεράς

Θα ήταν κοινοτοπία να ισχυριστούμε ότι κανένα έθνος-κράτος δεν μπορεί μόνο του να συγκρατήσει σήμερα τον αχαλίνωτο καπιταλισμό. Χρειαζόμαστε επομένως μια Διεθνή Οργάνωση, που θα εκφράσει με σαφήνεια τα συμφέροντά μας, την πολιτική, τις στρατηγικές και τους σκοπούς μας. Είμαι πεπεισμένος ότι αυτή η Οργάνωση εξασφαλίζεται από την Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσωπεύει τον “τρίτο δρόμο” ανάμεσα στο παλαιού τύπου, αδύναμο έθνος-κράτος και το αναρχικό εν δυνάμει καταστρεπτικό παγκοσμιοποιημένο σύστημα.

Η Ε.Ε. αποτελεί αναπόφευκτα την απάντηση στις ανεξέλεγκτες δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης. Η Ε.Ε. μπορεί να γίνει το μέσον προώθησης των ιδανικών και των στόχων μας. Λέγοντας αυτό θα πρεπε ωστόσο να προσθέσω ότι η Ε.Ε. που έχουμε σήμερα δεν μπορεί να ανταποκριθεί στο όραμά μας. Η Ε.Ε. των 18 εκατομμυρίων ανέργων θα μπορούσε δύσκολα να εκφράσει το όραμα της αριστεράς. Καθήκον μας επομένως θα έπρεπε να είναι η συνένωση δυνάμεων με όλα τα δημοκρατικά, κεντρώα κόμματα, με στόχο ν’ αλλάξουμε την Ευρώπη. Κι αυτό είναι το πιο σημαντικό, καθώς ο χρόνος των νέων “Ευρωπαϊκών εκλογών” πλησιάζει.

Για να δώσουμε ένα νέο σχήμα στην Ευρώπη το οποίο θ’ ανταποκρίνεται στα ιδανικά και τις αρχές μας. Είναι σημαντικό να δώσουμε το προβάδισμα στην προσπάθεια που αφορά την πολιτική μας. Χρειαζόμαστε μια σωστή πολιτική στρατηγική.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) έχει μεγάλη σημασία για οικονομικούς λόγους. Αλλά έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία και είναι επιβεβλημένη και για πολιτικούς λόγους, γι’ αυτό θα έπρεπε να λειτουργήσει σ’ ένα πολιτικό πλαίσιο δημοκρατικά θεσμοθετημένο. Για να το θέσω διαφορετικά χρειαζόμαστε μια ξεχωριστή πολιτική αρχή - πολιτική κυβέρνηση- στην Ευρώπη. Χρειαζόμαστε μακροπρόθεσμες θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Γι’ αυτό θα πρότεινα τη σύσταση μιας επιτροπής που θα αποτελείται από μέλη των Κομμάτων μας τα οποία θα επεξεργάζονται προτάσεις για την προώθηση της πολιτικής και κοινωνικής δημοκρατίας στην Ευρώπη.

Σχετική μ' αυτό είναι και η ανάγκη να ξαναχτίσουμε μια νέα αντίληψη κοινωνικής αλληλεγγύης και συλλογικότητας. Αυτό απαιτεί και τον επαναπροσδιορισμό του ευρωπαϊκού δημόσιου τομέα μ' ένα τρόπο που θα συμφιλιώσει από τη μια πλευρά την πιεστική λειτουργία της παγκόσμιας αγοράς με την ανάγκη διατήρησης της κοινωνικής συνοχής και την αύξηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και την αυτονομία με κοινωνική ευθύνη από την άλλη.

Σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να επαναδιατυπώσουμε την έννοια της "κοινής ωφέλειας" σαν το μόνο μέσο άσκησης ελέγχου και σωστής κατεύθυνσης του άμετρου πλουραλισμού του παγκόσμιου καπιταλισμού και των συνεπειών που αυτός προκαλεί. Εμείς πρέπει να το επιδιώξουμε, με ευαισθησία και αποφασιστικότητα, έχοντας πάντοτε στο μυαλό ότι ένα σύστημα που ελέγχεται αποκλειστικά από την αγορά, εξασθενίζει τους άτυπους κοινωνικούς δεσμούς. Τους δεσμούς οι οποίοι στηρίζουν τις κοινωνίες και αποτρέπουν εγκληματικές, παράνομες, αντικοινωνικές συμπεριφορές, που οδηγούν στην περιβαλλοντική εξαθλίωση, την πολιτιστική ερήμωση, τη μετανάστευση και την τρομοκρατία.

Ο επαναπροσδιορισμός του δημόσιου τομέα με τον τρόπο που ήδη περιέγραψα, με καθαρές προθέσεις και με μια νέα αντίληψη για την κοινή ωφέλεια είναι αναγκαία προϋπόθεση για μια σωστή διαβίωση. Όπως είναι και απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγέννηση της Ευρωπαϊκής Αριστεράς και Κεντροαριστεράς.